

„БАЊСКЕ БИБЛИОТЕКЕ” И ЊИХОВА УЛОГА У РАЗВОЈУ КУЛТУРНОГ ТУРИЗМА У СРБИЈИ

САЖЕТАК | У раду се анализира улога јавних библиотека у развоју културног туризма у Србији на примеру библиотека у најпосећенијим бањама Србије. На основу расположивих података анализирани су услови за рад ових библиотека и њихове разноврсне активности које су усмерене ка развоју туризма у свом окружењу. Резултати анализе чине основу за сагледавање тренутног стања у циљу осмишљавања даљих активности које би у перспективи унапредиле улогу библиотеке као културне установе у развоју културног туризма у Србији.

„Бањске библиотеке” одабране су као типичне јавне библиотеке у туристичким местима. Статистички подаци о туристичким посетама у Србији показују да су бање најпосећеније туристичке дестинације; висока заступљеност бањског туризма нарочито је изражена код домаћих туриста (40% од укупног броја ноћења). Анализиран је рад библиотека у Врњачкој Бањи, Сокобањи, Матарушкој Бањи, Врањској Бањи, Бањи Ковиљачи, Рибарској Бањи, Бањи Палић, Бањи Кањижа и Бањи Врдник.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | Србија, библиотеке, бање, културни туризам

УВОД

Предмет ове анализе је улога јавних библиотека у развоју културног туризма у Републици Србији на примеру библиотека у најпосећенијим бањама, пре свега услови за рад „бањских библиотека” и њихове разноврсне активности које су усмерене ка развоју туризма у свом окружењу.

Резултати анализе пореде се са резултатима сличних анализа припремљених за предавања по позиву 2009. године у Бањи Врујци („Библиотеке у бањама и туристичким местима“) и у бањи Кањижа („Улога библиотека у развоју културног туризма“) 2012. године.¹

Појам „бањске библиотеке“ преузет је од Бошка Руђинчанина, дугогодишњег управника Културног центра у Врњачкој Бањи, у чијем саставу је раније радила данашња Народна библиотека „Др Душан Радић“. Он је на стручном скупу Библиотекарског друштва Србије „Библиотекарство на крају века“ одржаном 1997. године у Врњачкој Бањи изложио своју замисао програмске концепције бањске библиотеке: „Библиотеке у бањама (...) делују у специфичним условима живота једног бањског места који намећу и особености у њиховом раду, тако да се с правом може говорити о типу бањске библиотеке. Специфичности њиховог рада огледају се у програмирању рада, у радном амбијенту, начину унутрашње организације као и другим активностима везаним за популаризацију књиге и писане речи.“²

Под појмом културни туризам у раду се подразумева туризам заснован на локалним и регионалним културним ресурсима. Библиотеке су, као културне установе, само успутна или случајна места привлачна за туристе, али би, у сарадњи са осталим институцијама културе, оне могле значајно да учествују у развоју локалног туризма.

Бањски туризам у Србији има дугу традицију – то је најстарији организовани вид туризма у Србији, стар готово два века. Бање су и данас најпосећенија туристичка места у Србији. Према званичним подацима о туристичком промету у Републици Србији, које редовно објављује Републички завод за статистику, у 2019. години остварено је укупно 10.073.299 ноћења. Бањска места у укупном броју ноћења учествују са 27,61% (2.781.627 ноћења). Популарност бања у туристичкој понуди нарочито је изражена код домаћих туриста и у укупном броју ноћења домаћих туриста (6.062.921) бање су заступљене са 40% (2.427.434).³

Најпосећеније бање од стране домаћих туриста, у 2019. године биле су: Врњачка Бања (907.892 ноћења), Сокобања (588.422), Бања Ковиљача (130.896), Бања Горња Трепча (122.798), Младеновачка Бања (116.653), Бања Врдник (104.881), Буковичка Бања (86.620), Сијаринска Бања (68.532), Рибарска Бања (65.836), Бања

¹ Бојана Вукотић, „Библиотеке у бањама и туристичким местима Србије“, *Бележница* Год. 15, бр. 26 (2013): 23–31.

² Бошко Руђинчанин, „Програмска концепција бањске библиотеке“, у: *Библиотекарство на крају века. 2*, (Београд: Библиотекарско друштво Србије, 1997), 11.

³ *Статистички годишњак Републике Србије: 2020*, (Београд: Републички завод за статистику Србије, 2020), 356.

Палић (62.718)⁴, Бања Врујци (55.714), Бања Кањижа (52.952), Нишка Бања (25.891), Новопазарска Бања (22.092), Гамзиградска Бања (21.991), Врањска Бања (20.610) и Матарушка Бања (3.710).⁵

Укључивање библиотека и осталих установа културе у процес развоја културног туризма остварује се кроз партнерство два сектора: туризма и културе, на шта упућују и стратегије развоја ова два сектора: „Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029.” и „Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године”.⁶ Према овим документима тежи се јачем укључивању културе у туристичку понуду, док би туризам чинио подршку промовисању културног наслеђа и рада културних установа. У питању је сарадња два различита сектора – сектор туризма претежно је комерцијалан, док сектор културе има непрофитну основу, али се ова сарадња може остварити на нивоу локалне самоуправе као заједничког оснивача.

БАЊСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ДР ДУШАН РАДИЋ” ВРЊАЧКА БАЊА

Први подаци о Читаоници смештеној у Шуцином павиљону потичу из 1900. године. Библиотека је била и прва културна установа чији је рад активирао Народни антифашистички фронт одмах после Другог светског рата. Од 1952. године Библиотека прелази у надлежност Управе Бањског лечилишта, књижни фонд нагло се увећава, расте број читалаца, а већ 1955. године Библиотека почиње да организује музичке, књижевне и драмске вечери. Касније је радила у саставу Културног центра Врњачка Бања, а 1996. године основана је као самостална јавна библиотека.

Данас Библиотека носи име доктора Душана Радића, бањског лекара и завичајног писца приповедака из сеоског живота и живота српске паланке.

⁴ Палић се сврстава и у бање и у језера – за ову анализу је интересантан јер на Палићу постоји и успешно ради огранак Градске библиотеке Суботица.

⁵ *Статистички годишњак Републике Србије: 2020*, (Београд: Републички завод за статистику Србије, 2020), 358.

⁶ *Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029.*, приступ 10. 11. 2021, <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/3993/strategija-razvoja-kulture-od-2020-do-2029-godine.pdf>; „Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године”, *Службени гласник РС*, број 98 од 8. децембра 2016.

Смештена је у згради старог здања „Виле Машић”, објекту који је сачувао типичну бањску архитектуру из периода прве половине 20. века. Налази се на самој врњачкој променади. Библиотека ради у простору од 420 м² (према Правилнику о националним стандардима потребна површина износила би 1 053 м²). Рад Библиотеке организован је у оквиру Позајмног одељења за одрасле, Дечјег, Научног и Завичајног одељења. У Библиотеци је осам запослених, од тога четири стручна радника (према националним стандардима требало би да их је бар двоструко више). Библиотека располаже са близу 52.000 књига. Велика пажња поклања се завичајном фонду. Врло је развијена издавачка делатност – објављивање публикација које говоре о завичају и књига завичајних аутора.

Библиотека има богату традицију у организовању културних програма – организатор је многих дешавања којима је домаћин током целе године, али са посебним акцентом на период бањске сезоне. Организује књижевне вечери, трибине, предавања, промоције нових књига, као и камерне концерте уз учешће и активну сарадњу многих културних, научних и других организација и институција. Посебно је ангажована у вези са Фестивалом филмског сценарија⁷ и чува у својим фондовима богату збирку филмских сценарија, а од 2015. године постала је суорганизатор манифестације „Дани Данила Бате Стојковића”. Информације о Библиотеци доступне су преко новог веб-сајта, Фејсбук и Инстаграм странице и Јутјуб канала.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СТЕВАН СРЕМАЦ” СОКОБАЊА

Према подацима из публикације „Читалишта у Србији у XIX веку” ауторке Десанке Стаматовић читаоница у Бањи (Сокобањи) отворена је 16. фебруара 1869. године. У извештају за 1874. годину пише да је Читаоница имала 39 чланова и на бављала 15 наслова новина: Будућност, Видовдан, Време, Глас јавности, Глас Црногорца, Домишљан, Заставу, Исток, Јавност, Обзор, Преодницу, Сион, Србадију, Србске новине, Тежак и Школу. Све новине чувале су се у читаоничкој архиви.⁸

Стални гости Сокобање, чувени писци, за време свог боравка у Бањи били су и редовни посетиоци библиотеке: Симо Матавуљ, Стеван Сремац, Павле

⁷ Један од иницијатора за покретање ове манифестације која траје од 1977. године био је Културни центар Врњачка Бања, у чијем саставу је радила данашња Библиотека.

⁸ Десанка Стаматовић, *Читалишта у Србији у XIX веку*, 2. допуњено изд. (Панчево: Градска библиотека, 2011), 231.

Поповић, Александар Белић, др Милан Гавриловић, Тихомир Ђорђевић, Станоје Станојевић, Исидора Секулић, Бранислав Нушић, Иво Андрић.

Библиотека је раније радила у саставу Центра за културу, али се осамосталила 1995. године и добила име по Стевану Сремцу, који је свој живот завршио у Сокобањи. Више пута мењано је место Библиотеке да би данас била смештена у згради која припада споменичком наслеђу Сокобање. Библиотека ради у простору од 195 м² и има три одељења: одељење за одрасле, одељење за децу и Међународни центар за туристичку и еколошку документацију (основан са проглашењем Сокобање за прву еколошку општину у Србији). У Библиотеци послове обављају четири стручна радника. Библиотека редовно сарађује са Туристичком организацијом Сокобања

БИБЛИОТЕКА „ЈОЖЕФ АТИЛА“ КАЊИЖА

Библиотека „Јожеф Атила“ основана је 1962. године. Од 2005. године смештена је у потпуно нову, наменски саграђену зграду од 600 м² и запошљава шест стручних радника.

БИБЛИОТЕКА „МИЛИЦА СТОЈАДИНОВИЋ СРПКИЊА“ ВРДНИК

Библиотека „Милица Стојадиновић Српкиња“ смештена у репрезентативној згради Касина у Врднику огранак је Српске читаонице у Иригу. Смештена је у простору од 65 м². Ради свакодневно у једној смени, има једног стручног библиотечког радника.

ОГРАБАК БИБЛИОТЕКЕ ВУКОВОГ ЗАВИЧАЈА У БАЊИ КОВИЉАЧИ

У Бањи Ковиљачи постоји огранак Библиотеке Вуковог завичаја из Лознице, који је током свог постојања неколико пута мењао локације. Читаоница је најпре била смештена у просторијама чувеног Кур-салона, а потом у простору „испод Куле“, између вила „Далмација“ и „Херцеговина“. Деведесетих година прошлог века, Библиотека се налазила у просторијама бањског Дома културе, а тренутно, просторије огранка Библиотеке Вуковог завичаја су у згради „Вила Зора“, у улици Маршала Тита 122.⁹

⁹ Сајт Библиотеке Вуковог завичаја у Лозници, преглед 5. 8. 2021: <http://bibliotekaloznica.org>.

Просторије у власништву Библиотеке, површине 38 м², у ствари су адаптирани стамбени простор у једном солитеру. Простор је необичан јер се налази у стамбеној згради, не види се са улице. Огранак је смештен у неадекватном простору, а с обзиром на развој туризма у Ковиљачи веома је уочљив изостанак могућности организовања културних програма у постојећем простору. Постојећа локација у стамбеној згради не одговара ни стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности, а ни становницима и гостима Бање Ковиљаче. У односу на стање констатовано у ранијим анализама у току 2018. године рађено је на уређењу и попуни књижног фонда и опремању огранка у Бањи Ковиљачи. Уведена је телефонска веза и интернет. У овом огранку ради један стручни радник.

БИБЛИОТЕКА ПАЛИЋ

Библиотека Палић огранак је Градске библиотеке Суботица. Градска библиотека је 1954. године основала одељење за општину Палић као свој први огранак, који је од самог почетка врло успешно радио.¹⁰

Библиотека је смештена у старој вили, која је уједно и споменик културе. Налази се на главном путу, поред поште и водоторња. Библиотека ради у простору од 160 м², у четири просторије и има читаоницу са 70 читалачких места.

Године 2003. зграда је обновљена и добила је нову опрему и намештај. Има приступ интернету. Створени су услови за разне видове културних манифестација и едукативних програма. У галерији библиотеке редовно се организују изложбе. У Библиотеци ради један библиотечки радник.

ОГРАНАК НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „БОРА СТАНКОВИЋ“ ВРАЊСКА БАЊА

У Врањској бањи је библиотечко-информациона делатност организована у огранку Народне библиотеке „Бора Станковић“ Врање. Први пут огранак библиотеке у Бањи отворен је 1963. године и радио је непрекидно до 2014. У току 2012. године библиотека је била неколико месеци „закатанчена“ због неизмирених рачуна за електричну енергију.¹¹ Крајем 2018. године проблем у раду огранка је решен

[rs/lesnica-i-banja-koviljaca/](https://lesnica-i-banja-koviljaca/).

¹⁰ Dragan Rokvić, *Istorija Gradske biblioteke Subotice: 130 godina* (Subotica: Gradska biblioteka, 2020).

¹¹ „Библиотека у Врањској Бањи месецима закатанчена“, Агенција Танјуг, *Курир*, 23. 8. 2012,

- Библиотека је премештена у нови простор, који је технички и хигијенски оспособљен за рад. Простор опредељен за рад огранка износи 75 м². Библиотечку делатност обављају књижничар и библиотекар са положеним стручним испитом.

ОГРАНАК НАРОДНЕ БИБЛИОТКЕ „СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ” МАТАРУШКА БАЊА

Библиотека у Матарушкој Бањи огранак је Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” Краљево. Од септембра 2018. године из неусловних просторија у објекту „Агенса” огранак је пресељен у нови простор величине 37 м² (према националним стандардима за рад стационираног библиотечког огранка неопходан је простор од најмање 150 м²) у централној улици Матарушке Бање, преко пута бањског парка. Библиотека има близу 4000 књига, редовно набавља дневне листове и локални недељник, али нема развијене културне активности. У огранку ради само један стручни радник.

БИБЛИОТЕКА СПЕЦИЈАЛНЕ БОЛНИЦЕ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈУ РИБАРСКА БАЊА

У Рибарској Бањи од 2005. године постоји Библиотека Специјалне болнице за рехабилитацију Рибарска Бања, која је била огранак крушевачке Народне библиотеке, а сада припада типу специјалних библиотека општег типа која свој рад реализује као посебна радна јединица у саставу болнице. Просторије Библиотеке налазе се поред Пријемне службе Болнице - на уочљивом месту, у приземљу, доступна је и пацијентима који се отежано крећу. Библиотека Специјалне болнице Рибарска бања смештена је у две просторије од по 30 м² - једна од њих је читаоница. Највећи број корисника Библиотеке су пацијенти Болнице, али и медицинско особље и мештани Рибарске Бање.

преглед 12. 9. 2021, <http://www.kurir-info.rs/biblioteka-u-vranjskoj-banji-mesecima-zakatancena-clanak-377422>.

НИШКА БАЊА

Нишка Бања је градско насеље и седиште једне од четири градске општине града Ниша и нема организовану библиотечку делатност. Становници Бање као и њени гости упућени су на услуге Народне библиотеке „Стеван Сремац“ у Нишу.

У оквиру Великог летњег фестивала у Нишкој Бањи, а у сарадњи са Туристичком организацијом Града Ниша, Градском општином Нишка Бања и Народном библиотеком „Стеван Сремац“, у току 2021. године организоване су две активности: у јулу је на почетку централног шеталишта постављен Банкомат књига, намењен свим љубитељима писане речи, а у августу месецу приређена је изложба „Разгледнице старог Ниша“¹²

ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА „БАЊСКИХ БИБЛИОТЕКА“

Организација библиотечке делатности у бањама Србије може се срести у три вида: 1) самосталне општинске библиотеке (Врњачка Бања, Сокобања, Кањижа); 2) огранци општинских јавних библиотека (Врдник, Бања Ковиљача, Палић, Врањска Бања, Матарушка Бања) или 3) специјалне библиотеке (Рибарска Бања); посетиоци осталих бањских места упућени су на услуге најближе општинске библиотеке (у Нишу, Љигу, Бујановцу, Младеновцу, Апатину...).

УСЛОВИ ЗА РАД „БАЊСКИХ БИБЛИОТЕКА“

Све „бањске библиотеке“, као уосталом и већина библиотека, раде у недовољним просторним условима, са мањим бројем запослених него што је неопходно да би се рад несметано одвијао. Оно на чему се највише инсистира када се говори о сарадњи библиотека са туристичким организацијама – оспособљавање библиотечног кадра за послове који излазе из оквира библиотечно-информационе делатности (стручно усавршавање из подручја маркетинга, учење страних језика и слично) – немогуће је остварити у условима у којима запослених има тек толико да „покрију“ основне стручне послове.

¹² Сајт Народне библиотеке „Стеван Сремац“ Ниш, преглед 5. 8. 2021, <http://www.nbss.rs/nasa-biblioteka-i-veliki-letnji-festival-u-niskoj-banji/>.

МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА БИБЛИОТЕКА У БАЊАМА

Према већ поменутиим стратегијама („Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. године” и „Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године”) унапређење туристичке понуде укључиће и културне установе, а међу њима свакако и нове облике представљања библиотеке као институција од посебног значаја. Библиотеке би у ту сврху могле да планирају осмишљавање редовног програма за групне и појединачне посете што би у крајњем исходу могло да допринесе интензивнијој промоцији библиотеке, њиховом побољшању комуникације са јавношћу, али и унапређењу локалне туристичке понуде. „Разлози због којих просечни туриста посећује музеј у основи су слични оним због којих би посетио јавну библиотеку, а то је упознавање с наслеђем дате средине и додир с културом заједнице.”¹³ За почетак би се у туристичку понуду могао укључити обилазак библиотеке са стручним вођењем, где би се туристи упознавали са историјом библиотеке, радом у библиотеци, библиотечким фондовима, радионичарским програмима, књижевним и другим уметничким програмима.

Све наведено би захтевало реорганизацију рада, поновно осмишљавање улоге библиотеке, ослањање на искуство великих и светских библиотека, као и на искуство организација у другим областима културе.

Велики потенцијал ових библиотека лежи у завичајним фондовима – то је онај део грађе који би туристима могао да буде посебно интересантан, а није доступан на неком другом месту. Богатство и разноврсност завичајног фонда је потенцијал који би се у туристичкој понуди на различите начине могао искористити. Завичајни фондови у себи крију све врсте информација о ужем и ширем окружењу – збирке старе и ретке књиге, некњижну грађу, планове града, географске карте, старе разгледнице...

Осим пружања основне услуге коришћења књижне и некњижне грађе данас су јавне библиотеке прави информациони центри ако у својој понуди имају коришћење интернета, дигитализовану завичајну грађу, рефералне услуге, информације о градској историји и култури, о збивањима у околини, у осталим културним установама, ако имају на располагању грађу на страним језицима.

И саме зграде у којима се библиотеке налазе могу бити незаобилазне тачке

¹³ Бојана Раденковић Шошић, Јелена Ковачевић, Љиљана Мацура, „Библиотеке као идејна основа тематских тура”, у *О чему говорим када говорим о библиотекама: зајоварање, њровисање, лобирање: зборник радова XIV међународне конференције БДС*, Београд, 13–15. децембар 2017, 106.

туристичких тура у обиласку града. Неке од поменутих библиотека смештене су у репрезентативним објектима од којих су неке споменици културе: Народна библиотека „Др Душан Радић“ у Врњачкој Бањи, Народна библиотека „Стеван Сремац“ у Сокобањи, Библиотека „Јожеф Атила“ у Кањижи, Библиотека Палић, Библиотека „Милица Стојадиновић Српкиња“ у Бањи Врдник.

Рад на развоју услуга библиотека у бањама и другим туристичким местима има своје основе и у IFLA/UNESCO смерницама за развој јавних библиотека¹⁴ – према овом документу: библиотеке треба да буду подједнако доступне свим припадницима заједнице, дакле и туристима као и локалном становништву; библиотечке услуге треба да задовољавају, између осталог, и потребе за разоноду и слободно време; библиотеке су средиште културног и уметничког развоја заједнице.

О „бањским библиотекама“ најлепше је писао већ поменути Бошко Руђинчанин, који је предложио програмску концепцију бањске библиотеке: „Бањска библиотека, пре свега, мора бити салон књиге, ентеријерски уређен и опремљен попут салона хотела високе категорије у коме се као и у сваком салону дружи, чита и разговара.“¹⁵ Фонд мора бити у отвореном приступу – „надомак руке сваком читаоцу“. Посебна одељења неопходна у бањској библиотеци су: одељење „туристичке“ књиге у најширем смислу, одељење медицинске књиге (стручна и популарна медицина, медицинске енциклопедије, стручни и популарни часописи), одељење стране књиге на светским језицима, кабинет за научни рад – многи интелектуалци, писци, научници долазе у бању на одмор за време којег настављају да се баве својим стваралаштвом – потребни уређаји за комуникацију (рачунари, интернет, опрема за штампање, копирање и скенирање), читаоница опремљена дневном и ревијалном штампом која укључује и водеће стране листове и магazine. Специфичности рада позајмног одељења бањске библиотеке састојао би се у потреби „разграђивања на библиотечке пунктове по хотелима и стварање малих приручних, хотелских библиотека“¹⁶ уз рецепцију или у саставу хотелских салона – напомиње да „Врњачка библиотека има већ искуства са хотелским библиотекама“¹⁷. Организовање књижевних вечери и остале манифестације бањске библиотеке треба да се сместе на отворене локације – на променади, на тргу, поред реке, у парку.¹⁸

¹⁴ IFLA/UNESCO смернице за развој јавних библиотека, (Београд: Народна библиотека Србије: Библиотека града Београда, 2005).

¹⁵ Бошко Руђинчанин, „Програмска концепција бањске библиотеке“, у: *Библиокарство на крају века. 2.* (Београд: Библиокарско друштво Србије, 1997), 11.

¹⁶ *Истио*, 13.

¹⁷ *Истио*, 13.

¹⁸ *Истио*, 13.

О библиотекама у просторијама хотела – хотелским библиотекама – као о додатној/допунској услузи хотела говори и Марија Јовић, директорка Градске књижнице „Дон Миховил Павлиновић“ у Имотском (Република Хрватска) у својој књизи „Књижнице као нови облик пружања услуга у хотелима“: „Оснивање књижница у хотелима особито је присутно у здравственом туризму гдје се велик број туриста задржава дуже вријеме па им књига олакшава боравак.“¹⁹ Да би се гости који су заборавили своју књигу или су је прочитали па им треба нова у оваквим хотелима осећали као код своје куће, библиотека би могла да постане предност у конкуренцији са другим хотелима у привлачењу туриста кроз развој нових производа и услуга.

О хотелским библиотекама писао је Владимир Беланијан, дугогодишњи директор Библиотеке у Врњачкој Бањи, још седамдесетих година 20. века: крајем 1972. године отворене су у Врњачкој Бањи две интерне библиотеке у просторијама хотела Меркур и Фонтана – хотели су имали обавезу да обезбеде специјалну наменску витрина за књиге и најпогодније место у хотелу за њен смештај, као и средства за куповину књига, док је обавеза градске Библиотеке била да два пута недељно по два сата у овим библиотекама ради стручни библиотекар.²⁰

ОСВРТ НА РАНИЈЕ АНАЛИЗЕ

У односу на већ поменуте раније рађене анализе, уочљив је извештајан напредак: на општем плану напредовало се доношењем стратегија за развој културе и туризма које се додирују у делу који се бави културним туризмом са намером да се културно наслеђе (па тако и библиотеке као установе културе) укључе у планирање туристичке понуде у Републици Србији; на плану појединачних библиотека значајно је увећан (дуплиран) простор у коме ради Народна библиотека „Др Душан Радић“ у Врњачкој Бањи (мада ни сада не испуњава препоруке националних стандарда); огранак краљевачке Библиотеке у Матарушкој Бањи премештен је у адекватнији, али по површини скоро исти, простор, који је и даље недовољан за рад једног огранка; решен је проблем огранка у Врањској Бањи који је такође пресељен у друге просторије; огранак лозничке Библиотеке боље је технички опремљен, има новог библиотекара, али још увек ради у истом безусловном простору; а библиотека у Рибарској Бањи променила је оснивача – остала

¹⁹ Marija Jović, *Knjižnice kao novi oblik pružanja usluga u hotelima* (Zagreb: V. B. Z., 2020), 69.

²⁰ Владимир Беланијан, „Радник и одмор с књигом“, *Библиоџекар* Год. 25, бр. 3/4 (1973): 259–262.

је у истом простору, са истим књижним фондом и истим стручним радником, али рад Библиотеке финансира Специјална болница за рехабилитацију Рибарска бања па по стандардима више није огранак крушевачке јавне библиотеке већ специјална библиотека општег типа у саставу Болнице.

Иако су наведене неке позитивне промене када је у питању простор за рад библиотека, још увек су услови далеко од стандарда који препоручују минималне услове за рад. Исти је случај и са бројем запослених стручних радника, који једва да „покривају” рад у две смене и успевају да се, осим рада са корисницима, баве и развојем саме библиотеке, квалитетнијим стручним радом, сталним стручним усавршавањем и слично. Подсетимо се опет програмске концепције „бањске библиотеке” коју је тако оптимистички предлагао Бошко Руђинчанин – да ли имамо услова за развој таквих библиотека?

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Беланијан, Владимир. „Радник и одмор с књигом”. *Библиошкар*, Год. 25, бр. 3/4 (1973): 259-262.

„Библиотека у Врањској Бањи месецима закатанчена”. Агенција Танјуг. *Курир* (23. 8. 2012). Приступ 22. 9. 2021. <http://www.kurir-info.rs/biblioteka-u-vranjskoj-banji-mesecima-zakatanчена-clanak-377422>.

Библиотека Вуковог завичаја у Лозници. Приступ 5. 8. 2021. <http://bibliotekaloznica.org.rs/>.

Библиотека „Јожеф Атила” Кањижа. Приступ 10. 8. 2021. <http://www.jab.org.rs/language/sr/>.

Vešković, Vladan. *Srbija: banjska i klimatska mesta*. 2. izd. Beograd: Turistička organizacija Srbije, 2016.

Вукотић, Бојана. „Библиотеке у бањама и туристичким местима Србије”. *Бележница* Год. 15, бр. 26 (2013): 23-31.

Jović, Borislav. „Organizacija kulturnih delatnosti u turizmu”. *Kultura* Br. 60/61 (1983): 271-281.

Градска библиотека Суботица. Приступ 5. 8. 2021. <https://www.subiblioteka.rs/sr/bibliotecka-mreza/palic/>.

Đukić, Vesna. *Kulturni turizam*. Beograd: Clio, 2005.

Записник о надзору над стручним радом Народне библиотеке „Др Душан Радић” Врњачка Бања. Матична служба Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” Краљево, 2019.

Записник о надзору над стручним радом Народне библиотеке „Стеван Сремац” Сокобања. Матична служба Матичне библиотеке „Светозар Марковић” Зајечар, 2017.

Извештај о раду Библиотеке Вуковог завичаја Лозница за 2018. годину.

Извештај о раду Библиотеке „Јожеф Атила” у Кањижи за 2018. годину.

Извештај о раду Народне библиотеке „Др Душан Радић“ Врњачка Бања за 2018. годину.

Извештај о раду Народне библиотеке „Др Душан Радић“ Врњачка Бања за 2020. годину.

Извештај о раду Народне библиотеке „Стеван Сремац“ Сокобања за 2020. годину.

Извештај о раду Установе – Јавна библиотека „Бора Станковић“ Врање за 2018. годину.

IFLA/UNESCO смернице за развој јавних библиотеке. Београд: Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005.

Jović, Marija. *Knjižnice kao novi oblik pružanja usluga u hotelima*. Zagreb: V. B. Z., 2020.

Крејић, Живана и Слободан Черовић и Снежана Милићевић „Историјски развој туризма на подручју Србије“. *ХиТ менаџмент* Год. 5, бр. 1 (2017): 55-63.

Marković, Jovan Đ. *Banje Jugoslavije*. Beograd: Turistička štampa, 1980.

Народна библиотека „Др Душан Радић“ Врњачка Бања. Приступ 5. 8. 2021. <https://www.vrnjackabiblioteka.org.rs/>.

Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш. Приступ 5. 8. 2021. <http://www.nbss.rs/>.

Народна библиотека „Стеван Сремац“ Сокобања. Приступ 5. 8. 2021. <https://bibliotekasokobanja.rs/>.

Програм рада Библиотеке Вуковог завичаја за 2019. годину.

Програм рада Библиотеке „Јожеф Атила“ у Кањижи за 2020. годину.

Програм рада Народнебиблиотеке „Др Душан Радић“ Врњачка Бања за 2019. годину.

Програм рада Народне библиотеке „Др Душан Радић“ Врњачка Бања за 2021. Годину

Раденковић Шошић, Бојана и Јелена Ковачевић и Љиљана Мацура. „Библиотеке као идејна основа тематских тура“. – У: *О чему њоворим када њоворим о библиотекема: зајоваране, ѡромовисане, лобиране: зборник радова XIV међународне конференције БДС, Београд, 13-15. децембар 2017*, ур. Богдан Трифуновић, 103-114. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2018.

Радовановић, Голуб. *Бањска читаноница*. Сокобања: Народна библиотека „Стеван Сремац“, 1999.

Рибарска бања. Приступ 5. 8. 2021. <https://www.ribarskabanja.rs/>.

Ристић, Станка. „Терапеутска моћ књиге: библиотека као садржај бањске туристичке понуде“. *Савремена библиотеке* Год. 18, бр. 23 (2006): 53-54.

Rokvić, Dragan. *Istorija Gradske biblioteke Subotice: 130 godina*. Subotica: Gradska biblioteka, 2020.

Руђинчанин, Бошко. „Програмска концепција бањске библиотеке“. У: *Библиотекарство на крају века. 2*, 11-14. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 1997.

Руђинчанин, Бошко и Огњан Топаловић, прир. *Врњачка Бања на ѡочешку 21. века*. Врњачка Бања: Народна библиотека „Др Душан Радић“; Културни центар Врњачке Бање, 2008.

Стаматовић, Десанка. *Читалишћна у Србији у XIX веку. 2.*, допуњено изд. Панчево: Градска библиотека, 2011.

Статистички годишњак Републике Србије: 2020. Београд: Републички завод за статистику Србије, 2020.

Статут Народне библиотеке „Стеван Сремац” Сокобања, 2017.

Стратегија развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. Приступ 10. 11. 2021. <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/3993/strategija-razvoja-kulture-od-2020--do-2029-godine.pdf>.

„Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године”. *Службени гласник РС*, број 98 од 8. децембра 2016.

Топаловић, Сања. „Стање и перспективе бањског туризма у Србији”. *Глобус*, бр. 37/38 (2012/2013): 123-134.

BOJANA VUKOTIĆ
The National Library of Serbia
bojana.vukotic@nb.rs

THE "SPA LIBRARIES" AND THEIR ROLE IN THE DEVELOPMENT
OF CULTURAL TOURISM IN SERBIA

SUMMARY | This paper will analyze the role of public libraries in the development of cultural tourism in Serbia on the example of libraries in the most visited spas in Serbia. Based on the available data, we will analyze the working conditions in these libraries and their diverse activities directed towards the development of tourism in their region. The results of the analysis will create a basis for reviewing the current state with the aim of designing further activities that could improve the role of the library as a cultural institution in the development of cultural tourism in Serbia going forward.

The "spa libraries" were chosen in order to implement a specific case study method in the analysis. Statistical data on the tourist visits in Serbia shows that out of the total number of nights spent in Serbia in 2019 the largest number of nights (27.6%) was spent in spas; the high percentage of spa tourism is especially visible with domestic tourists where that number equals 40% of the total number of nights. The analysis will include the work of the libraries in Vrnjačka Banja, Sokobanja, Mataruška Banja, Banja Koviljača, Ribarska Banja, Banja Palić, Banja Kanjiža and Banja Vrdnik.

The results of the analysis will be compared with the results of similar analyses prepared for the lectures delivered upon request in 2009 in Banja Vrujci ("Libraries in Spas and Tourist Sites") and in Banja Kanjiža ("The Role of Libraries in the Development of Cultural Tourism") in 2012.

KEY WORDS | Serbia, libraries, spa, cultural tourism

БОЯНА ВУКОТИЧ
Народная библиотека Сербии
bojana.vukotic@nb.rs

„САНАТОРНЫЕ БИБЛИОТЕКИ” И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА В СЕРБИИ

РЕЗЮМЕ | В докладе будет проанализирована роль публичных библиотек в развитии культурного туризма в Сербии на примере библиотек в лучших спа курортах Сербии. На основе имеющихся данных будут проанализированы условия работы этих библиотек и различные виды деятельности, направленные на развитие туризма в их среде. Результаты исследования будут основой анализа текущей ситуации и разработки новых программ, которые в будущем увеличат роль библиотеки, как культурного учреждения, в развитии культурного туризма в Сербии.

Санаторные библиотеки были выбраны с целью применения анализа метода случайных данных. Статистические данные о туристическом потоке в Сербию показывают, что из общего количества ночевков в Сербии в 2019 году наибольшее количество ночевков (27,6%) было осуществлено на курортах. Курортный туризм особенно популярен среди отечественных туристов, более 40% от общего количества ночевков осуществляется на оздоровительных курортах. Анализ будет основываться на деятельности библиотек в оздоровительных курортах Врнячка Баня, Сокобаня, Матарушка Баня, Враньска Баня, Баня Ковиляча, Рибарска Баня, Баня Палич, Баня Канижа и Баня Врдник.

Результаты исследования будут сравнены с результатами аналогичных исследований, подготовленных для доклада в 2009 г. в Бане Вруйцы („Библиотеки на курортах и в других туристических местах”) и на курорте Канижа в 2012 г. („Роль библиотек в развитии культурного туризма”).

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | Сербия, библиотеки, курорты, культурный туризм